

Regulace ochranných opatření pro zajištění konkurenceschopnosti rostlinných produktů

Prof. Ing. Vladimír Tábořský, CSc.

Katedra ochrany rostlin, ČZU v Praze

Liberalizace obchodu zemědělskými produkty ovlivňuje zemědělské produkční systémy v celém světě. V důsledku toho musí být konkurenceschopnost českého zemědělství nově orientována tak, aby byly v plné míře využívány zdroje národního bohatství. V našem případě jde o to, jak co nejlépe využít zemědělskou půdu, a u nově orientované produkce zvýšit její kvalitu.

Strategie udržitelné ochrany rostlin je všeobecně uznávána. Bez ní není možno hospodařit na orné půdě, ve chmelnicích, vinicích, ovocných výsadbách a jiných plodinách. Že tomu tak je i v České republice, o tom se v průběhu transformace zemědělství přesvědčili mnozí řídicí pracovníci jak v transformovaných zemědělských podnicích, tak i na rodinných farmách.

Co všechno patří do strategie udržitelné ochrany rostlin, nebo jak se dnes častěji uvádí do širšího pojmu rostlinolékařské péče?

Mezi odborníky se všeobecně uznává, že udržitelnou ochranu rostlin lze zajistit účinnou fytokaranténní službou a **pomocí programů integrované ochrany rostlin** - IOR, které vedou k ekonomické zemědělské produkci. Programy IOR se v Evropě a v USA studují již 40 let a mnohé z těchto studií vyústily v praxi akceptované programy, v nichž je zajištěna ekonomická produkce s podstatně redukovanými vstupy pesticidů, asi na úrovni 30 - 85 %. V některých případech snížení pesticidů dosáhlo dokonce až 95 % z původní úrovně. Ekonomická i ekologická proveditelnost u mnoha systémů byla ověřena a mohou tudíž být zaváděny v daleko větším rozsahu, než jaké je doposud jejich existující využití.

Obtíže spojené se zaváděním integrované ochrany rostlin souvisejí zejména s neznalostí o existenci těchto systémů integrované ochrany a systémů integrované produkce u nových řídicích pracovníků nebo majitelů rodinných farem. Negativní vliv má zvláště skutečnost, že v ČR v oblasti zemědělství existující osvětová činnost na úseku fytokarantény je doposud neadekvátní, že neexistuje profesionální poradenská služba, která v oblasti ochrany rostlin má nejvíce možností, jak orientovat v dané zemi přenos "know how" a jak zlepšit společenskou podporu udržitelné ochrany rostlin. Například ministerstvo zemědělství z Velké Británie v rámci "Know-How Foundation" vyškolilo poradce poradců pro udržitelnou rostlinnou produkci, ale v současnosti nikdo neví, jak tyto pracovníky pro poradenství využít. Rovněž je zde možno poukázat na nedostatečnou pozornost ekonomické podpory, a to nejen pro ověřování programů IOR, ale projevuje se i určitá stagnace podpory systémů IOR v oblasti jejich výzkumů.

Požadavek žádné tolerance pro pesticidní látky nebo jejich rezidua rovněž nepřispívá k zavádění systémů integrované ochrany rostlin. Nevyjasněnost hladiny tolerance na úrovni národních standardů pro registrované pesticidy nepřispívá k rozšiřování systémů IOR.

Mnohé země již ve své agrární politice uznávají a deklarují systémy IOR jako národní programy v ochraně rostlin, což je vyjádřeno i v příslušné legislativě těchto zemí. Bohužel, všeobecně je možno konstatovat, že v agrárním programu **MZeČR až na malé výjimky nedeklaruje programy IOR** jako standardní přístupy. Je nutno dosáhnout toho, aby programy IOR u jednotlivých plodin či celých osevních sledů (osevního postupu) byly zahrnuty do agrárního programu vlády ČR a tím přispět k zajištění udržitelné a konkurenceschopné

produkce rostlinné, která by byla stabilizována jak po stránce ekonomické, tak po stránce ekologické.

Jaká by měla být **vládní podpora zemědělství** na úseku rostlinolékařské péče? Signatářské země úmluv GATT by v první řadě měly zajistit svému zemědělství vydávání fyto certifikátů pro urychlení obchodu se zemědělskými a lesními produkty a okrasnými rostlinami zavedením fyto sanitárních opatření na standardní úrovni v oblasti diagnostiky chorob a determinace patogenů a živočišných škůdců s možností referenční kontroly diagnostiky a determinace.

V oblasti fyto sanitárních opatření se zavádí analýza rizika výskytu škodlivého organismu (**Pest Risk Analysis**). Cílem tohoto opatření je zjistit úměrné riziko škodlivosti, pokud se vyskytne určitý škodlivý organismus. Např. jaké škody vzniknou pro producenty, jestliže se v ČR vyskytne karanténní choroba bakteriální spála hrachu, způsobená patogenem *Pseudomonas syringae* pv. *psidi*? Jejím výskytem se omezí možnost vývozu osiva hrachu i konzumního hrachu do řady zemí. Ke ztrátám je nutné přičíst také náklady na vynaloženou ochranu pro potlačení či eradikaci nově zavlečeného škodlivého organismu na území ČR.

Podobně je třeba, aby národní organizace ochrany rostlin vypracovaly **studie "náklady / užitek"**, co přináší zavedení fyto karantény. Po zavlečení karanténních organismů vznikají ztráty, kterým nelze již žádným opatřením zamezit a je nutné je stále vykazovat. Nyní před námi vyvstává otázka, jaká opatření či jakou konkrétní ochranu zavádět, jestliže máme na mysli udržitelné, konkurenceschopné zemědělství?

Z výše uvedeného plynou závěry, že v ochraně rostlin je pro zajištění udržitelné zemědělské produkce důležité klást mnohem větší důraz na co **účinnější fyto karanténu**. Produkce určená pro export musí být pod přísnějším dozorem. Zaváděná opatření musí být v souladu s legislativou země, kam je export cílen, tj. země určení. Rovněž tak dovoz musí být pod standardní fyto kontrolou. Tato důsledná kontrola z hlediska dodržování fyto karanténních předpisů nemusí vyhovovat importérům, ale chrání domácí udržitelnou a konkurenceschopnou produkci. Konečná analýza rizika výskytu škodlivého organismu invokes mnohé společenské a ekonomické následnosti, které se objevují až po zavlečení škodlivého organismu a které jsou spojeny s přímou ztrátou a zvýšenými náklady na ochranu rostlin. Výskyt nových škodlivých organismů destabilizuje již zavedenou IOR.

Autorizace prostředků na ochranu rostlin (registrace) je správní akt, jímž kompetentní orgán státu v souvislosti se žádostí předloženou žadatelem autorizuje na svém území nebo na jeho části uvedení určitého prostředku na ochranu rostlin na trh.

Integrovaná ochrana je ekonomicky i ekologicky odůvodněná aplikace kombinace biologických, biotechnologických, chemických, kultivačních a pěstebních opatření, při nichž je používání chemických prostředků na ochranu rostlin omezeno na přísné minimum, postačující k udržení hladin patogenů na úrovni nenavozující ekonomicky nepřijatelné škody nebo ztráty.

Výše uvedené poznámky vycházejí z příspěvků, které byly předneseny na XIII. Mezinárodním kongresu ochrany rostlin, konaném 2.-7. července 1995 v Haagu, kterého jsem se zúčastnil. K uvedeným poznámkám je nutné připomenout ještě další významné úsilí vlády České republiky, a to jednání o členství v OECD a o statutu přidružení a budoucího členství v EU. Zde půjde mimo jiné také o akt harmonizace fyto karanténních předpisů s legislativou těchto zemí a v našem případě konkrétně o definitivní znění Zákona o rostlinolékařské péči, který bude v nejbližší době vláda projednávat a parlament schvalovat.